

İnsan-Mekân İlişkisi Bağlamında 'Yaşlı Dostu Mekânlar'

Yazar

Dr. Nihal Arda Akyıldız

ISBN: 978-605-9247-62-7

Ağustos, 2017 / Ankara
100 Adet

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 234

Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

*Çok kıymetli aileme,
Değerli annem ve babam; Şerife ve Sebahattin Özalp ile,
Değerli eşim; Ünal ve canım oğullarımı;
Aral ve Boran Akıldız'a...*

İNTİHAL

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin, akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim. Aksi takdirde, tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

01.06.2016

Nihal Arda Akyıldız

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	5
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	9
TABLolar LİSTESİ.....	10
KISALTMALAR.....	11
ÖNSÖZ.....	13

BÖLÜM 1

ARAŞTIRMA BİLGİLERİ.....	15
1.1. Giriş.....	15
1.2. Araştırmanın Konusu.....	16
1.3. Problemin Niteliği, Kapsamı ve Sınırları.....	17
1.4. Araştırmanın Amacı ve Beklenen Yararları.....	19
1.5. Araştırmanın Yöntemi.....	20
1.5.1. Nitel araştırma.....	21
1.5.2. Derinlemesine görüşme tekniği.....	22
1.5.3. Çalışma grubu.....	23
1.5.4. Metodoloji ve veri kaynağı.....	26
1.6. Araştırma Planı.....	29

BÖLÜM 2

TANIM, KAVRAM VE KURAMLAR.....	33
2.1. Tanım ve Kavramlar.....	33
2.1.1. Mekân (insan - zaman).....	35
2.1.2. Göç.....	46
2.1.3. Kent (şehir) ve kentleşme.....	50
2.1.3.1. Kent için yolların değeri.....	59
2.1.3.2. Kentlerin kamusal alanları.....	60
2.1.4. Kentin tasarım aktörleri.....	65
2.1.4.1. Mekân tasarımı ve mimarlık.....	66
2.1.4.1. Kentsel tasarım.....	67
2.1.5. Yaşlı dostu.....	73
2.1.6. Yaşlılık ve yaş alma.....	85
2.1.7. Aktif yaş alma ve yaşlanma.....	98

2.1.8. Erişebilirlik.....	106
2.2. Kuramlar.....	114
2.2.1. Mekân'a dair kuramlar.....	114
2.2.2. Yaşlılıkla ilgili kuramlar.....	127

BÖLÜM 3

ALAN ARAŞTIRMA (DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME)

ANALİZLERİ	135
3.1. Mikro ve Makro Mekân Tasarım Bağlamında Kentsel Tasarım.....	138
3.2. Kent ve Kentleşme.....	163
3.3. Kentin Oluşum Süreci ve Göç.....	174
3.4. Kentin Tasarım Aktörleri.....	192
3.5. Kalkınma Planları ve İmar Mevzuatı.....	221
3.6. Tasarım Eğitimi ve Teknoloji.....	236
3.7. Toplumsal Yapının Modernite/Post-Modernite Etkileriyle Değişim Sürecinde Kentsel Dönüşüm.....	248
3.8. Yaşlılık, Yaş Alma.....	270
3.9. Evrensel Tasarım ve Erişilebilirlik Doğrultusunda Yaş Dostu Mekân Tasarımı.....	313

6

BÖLÜM 4

YAŞLI DOSTU MEKÂN BAĞLAMINDA SONUÇ ve ÖNERİLER.....

4.1. Sosyal Hayata Dair Çözüm Kurgusu.....	328
4.1.1. Yaşlıların yaşam kalitelerinin artırılması.....	329
4.1.2. Yaşlılıkla ilgili kamusal, hukuksal, toplumsal duyarlılık ve bilinçlenme.....	333
4.1.3. Ekonomik açıdan yaşlı bireylerin güçlendirilmesi.....	335
4.2. Mekânsal Çözüm Kurgusu.....	336
4.2.1. Makro mekân çözümleri.....	338
4.2.1.1. Kentsel dönüşümde dış mekânlarda yapılması gereken düzenlemeler.....	341
4.2.1.2. Ulaştırma hizmetlerinde yenilikler.....	345
4.2.1.3. Sosyal katılımın sağlanması için kamusal alanlar.....	346
4.2.1.4. Açık alış-veriş mekânları ve parklar.....	348
4.2.1.5. Sağlık hizmetleri.....	351

4.2.2. Mikro mekân çözümleri.....	351
4.2.2.1. Konut ve barınma.....	354
4.2.2.1.1. Aile yanında yaşlanabilenler için çözümler.....	355
4.2.2.1.1.1. Kendi kendine bakabilen yaşlılar.....	357
4.2.2.1.1.3. Aile ve yakınlarının gözetiminde komşulukla desteklenerek yaşayan yaşlılar için 'yaşlılarla komşuluk -destek- konut modeli'.....	359
4.2.2.1.1.4. Aile yanında yaşlanmanın desteklenmesi için 'yaşlı kreş'leri.....	362
4.2.2.1.2. Kurum bakımı alanlar için önerilen çözümler.....	363
4.2.2.1.2.1. Huzurevlerine ilişkin öneriler.....	365
4.2.2.1.2.2. Yaşlı apartman ve pansiyonları.....	366
4.2.2.2. İmar düzenlemeleri.....	370
4.2.2.3. Kapalı alış-veriş mekânları.....	372
KAYNAKÇA	375
EKLER	389
Ek-1: Tasarımcılara (Kentsel Tasarımcı/Şehir Plancısı, Mimar, İç Mimar, Endüstri Tasarımcısı) Uygulanan Derinlemesine Görüşme Soru Formu.....	391
Ek-2: Sosyal Bilim Disiplininden Olanlara (SHU, SPU VE SPU Yardımcısı, Sosyal Politika Denetim Uzmanı, Sosyolog ve Psikolog) Uygulanan Derinlemesine Görüşme Soru Formu.....	
Ek-3: Yaşlıya (aynı sorular farklı biçimde sorulmuştur) veya Yaşlıya Bakımına Destek Veren Bireylere Uygulanan Derinlemesine Görüşme Soru Formu.....	393
Ek-4: Erişilebilirlik Kapsamında 26 Kasım 2015 Tarihinde TBMM'ye Sunmuş Olduğu Kanun Değişiklik Teklifi.....	394
Ek-5: Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği.....	399
Ek-6: Erişilebilirlik Kapsamında 26 Kasım 2015 Tarihinde TBMM'ye Sunmuş Olduğu Kanun Değişiklik Teklifi.....	402
Ek-7: Derinlemesine Görüşmelerin Deşifre Edilmiş Word Dosya Metinleri.....	409
Ek-8: 'Yaşlı Dostu Mekan Model' Önerilerine İlişkin Şekiller.....	434

ÖNSÖZ

Mekân, genel kanunun aksine; durağan ve statik değil, değişken ve dinamik bir olgudur. Sosyal aktörlerin talepleri, etkileri ve katılımlarıyla birlikte sürekli olarak kendini yeniden üretebilen bir kavramdır. Kent, içinde barındırdığı mikro ve makro mekânlarla birlikte bireylerin, toplumsal hayat, etkileşim ve iletişimlerinin gerçekleştirilmesine fırsat veren büyük bir sahnedir. Bu sahnede yaşayan tüm bireylerin gereksinim duyduğu, toplumsal ve mekânsal hayata katılım düzeylerinde sağlanması gereken fırsat eşitliği ve ulaşılabilirlik birçok araştırmanın bulguları arasında yer almıştır.

Demografik yapı içinde artan yaşlı nüfus oranlarıyla birlikte; toplumsal hayatın önemli aktörlerinden olan yaşlılar da; sosyal politika çalışmalarının odak noktası hâline gelmiştir. Tüm bireyler gibi yaş almakta olan bireyler için de, temel hak olan sosyal katılım ve iletişimin desteklenmesinin yanı sıra psikolojik, mekânsal, kültürel ve sosyo-ekonomik açılardan da güçlendirmesini öngören aktif yaşlanma kavramı, son zamanlarda öne çıkarak, sosyal politikanın olduğu kadar sosyoloji, gerontoloji, sağlık, sosyal hizmetler gibi diğer disiplinlerin de yönlendirici bir kavramı olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, mikro ve makro kentsel tasarım öğeleriyle birlikte aktif yaşlanmayı destekleyen ve sosyal hayat içinde yaşlı katılımının maksimum düzeye yükseltilmesine imkan veren öneriler doğrultusunda, ortaya konulan 'yaş dostu mekân'ların tasarlanması ve üretilmesine dikkat çekmektir.

Çalışmanın sonucunda ortaya çıkan temalar ışığında literatür ve kavram çalışması, mekân ve insan ilişkilerinin dönüşüm tarihçesi incelenmiş ve gerçekleştirilen görüşme analizleriyle birlikte konu ele alınarak öneriler oluşturulmuştur. Çalışma için hazırlanan öneriler; mikro ve makro mekân düzeyi olmak üzere iki ana başlıkta ele alınarak, sınıflandırılmış ve mekânsal modelleme önerileri sunulmuştur.

Yaşlı dostu mekânların üretilmesi için hazırlanan makro mekân önerileri; kentsel dönüşümle birlikte dış mekânlar, ulaşım ağları, kamusal alanlar, alışveriş mekânları, parklar ve sağlık hizmetle-

riyle ilgili iyileştirmeler olarak yer alırken, mikro mekânlarla ilgili olarak ise; kapalı alışveriş mekânları, aile yanında ve kurum bakımında yaşayan yaşlı bireyler için konut ve barınma önerileri, yaşlı kullanım referansı ile yapılacak imar düzenlemeleri yer almaktadır. Önerilerin yaşlı ve yaş alan bireyler için engelsiz bir sosyal hayatın kurgulanmasına yönelik yapılması gereken sosyal ve mekânsal planlama düzenlemelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda konuya açıklık getirebilmek üzere, barınma konusunda yaşlı mikro mekân önerilerine ilişkin mimari tasarım görselleri de hazırlanmıştır.

Çalışmanın kendisinden sonra 'yaşlı dostu mekân'ların hayata geçirilmesi için kentsel yenileme ve dönüşüm planlamalarına zemin hazırlarken; aynı zamanda sosyal politikalara katkı sunması ve mekânsal tasarım çalışmalarına da yön vermesi hedeflenmektedir.